ТЕРМІНОСИСТЕМА УКРАЇНСЬКОГО СИНТАКСИСУ У ВИШІВСЬКІЙ ЛІНГВОДИДАКТИЦІ

Іваницька Н. Л.
доктор філологічних наук,
професор кафедри методики філологічних дисциплін
і стилістики української мови
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського

Круш Т. А
студентка факультету філології й журналістики
імені Михайла Стельмаха
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського
м. Вінниця, Україна

В українському мовознавстві протягом останніх десятиліть пожвавився інтерес до терміносистем окремих галузей знань. Але поза межами наукової уваги дослідників залишається українська синтаксична терміносистема, що є важливою частиною лексичного складу літературної мови.

Терміни, виражаючи поняття окремих конкретних галузей науки або техніки, об'єднуються у термінологічні підсистеми з властивими їм закономірностями внутрішньої організації, взаємовідношень між відповідними номінативними одиницями.

На думку вчених, термінології властива універсальна системність, оскільки вона: 1) належить до загальної мовної системи, підпорядковуючись усім її законам (на семантичному, фонетичному, граматичному рівнях); 2) виражає систему понять окремо взятої галузі знання; 3) відбиває й обслуговує окремі ділянки й сторони системного світу [7, с. 19].

Враховуючи думки сучасних дослідників термінів, визначаємо таку робочу дефініцію поняття «терміносистема»: «терміносистема» – це впорядкована сукупність термінів, що набуває ознак системності в результаті поступового розвитку певної науки чи галузі знання та завдяки цілеспрямованій кодифікаційній, нормативній лінгвістичній обробці відповідної термінології, для найчіткішого відтворення її понятєвої сутності.

Отже, цілісна терміносистема має бути об'єднана понятєво, лексико-семантично і структурно. Системність синтаксичного терміна реалізується у плані змісту і у плані вираження. У плані змісту відбивається суть поняття, забезпечується його точність, лаконічність, однозначність. У плані вираження системність досягається однотипністю словотворчих моделей [6, с. 93]. Необхідно зауважити, що терміносистема українського синтаксису частково представлена адаптованими назвами, які були запозичені з грецької та латинської

мов, наприклад: *валентність* (лат.), *детермінант* (лат.), *період* (грец.), *модальність* (лат), *еліптичне* (грец.) *речення* та ін.

Кожна з таких підсистем загальної терміносистеми українського синтаксису включає в себе базові та периферійні одиниці, які в металінгвістиці представлені однослівними та кількаслівними номінаціями. Базові та периферійні терміни об'єднуються в «синтаксичні гнізда», що також засвідчує терміносистемність синтаксису.

Терміносистему українського синтаксису у вишівській лінгводидактиці можна представити у вигляді таких підсистем: підсистема термінів словосполучення, підсистема термінів простого речення (ускладненого та неускладненого), підсистема термінів складного речення (складносурядного, складнопідрядного та безсполучникового), підсистема термінів складних синтаксичних конструкцій та періоду, підсистема термінів тексту і підсистема термінів пунктуації.

До «найпотужнішого» розгалуженого синтаксичного гнізда вишівського терміну *«речення»* входять такі неоднослівні номінації: *агентивне речення, багаточленне складне речення, бажальне речення, безособове речення, буттєве (екзистенційне) речення, буттєве номінативне речення, вигукове речення, вказівне номінативне речення, власне-називне речення, вокативне речення, вставлене речення, вставне речення, генітивне речення, головне речення, двоскладне речення, другорядне речення, єднальне складносурядне речення, залежне речення, заперечне речення, з'ясувальне речення, контекстуальне неповне речення, іменне двоскладне речення, іменне односкладне речення, інфінітивне односкладне речення, наказове речення, неозначено-особове речення, непоширене речення, номінативне речення, нерозчленоване складнопідрядне речення, односкладне дієслівне речення, односкладне іменне речення, означальне речення, означено-особові речення, окличне речення, оцінне номінативне речення, питальне речення, підрядне речення, повне речення, поширене речення, просте двоскладне речення, просте непоширене речення, просте односкладне речення, просте ускладнене речення, просте поширене речення, речення-звертання, речення-прикладка, речення-репліка, розповідне речення, розчленоване складнопідрядне речення, самостійне речення, складне речення, складне речення з кількома типами синтаксичного зв'язку, складне сполучникове речення, складнопідрядне речення, складнопідрядне сполучникове речення, складносурядне безсполучникове речення, складносурядне речення, складносурядне речення відкритої струкрури, складносурядне речення закритої струкрури, спонукальне речення, структурно неповне речення, сурядне речення, частковозаперечне речення* [1].

[1]Номінації виписані з монографії Загнітка А. П., Миронової Г. М. Синтаксис української мови (Загнітко А. П., Миронова Г. М. Синтаксис української мови : Теоретико-прикладний аспект. Брно : видавництво Університету Масарика, 2013. 225 с.).

Терміносистема сучасного українського синтаксису, у переважній більшості, представлена кількаслівними номінаціями. Аналіз чималої кількості неоднослівних синтаксичних термінів вишівської лінгводидактики засвідчує, що на перший план у дихотомії «периферійність / центральність» іменникових словоназв виходить прикметникове слово, яке, розширюючи семантичний обсяг іменникової словоназви, перетворюється в обов'язкову складову неоднослівної номінації [4, с. 36]. Терміносистема сучасного українського синтаксису не може обійтися без деяких словоназв атрибутивних денотатів, які, «подолавши» свою факультативність у формально-синтаксичній структурі речення, перетворилися в найнеобхідніші елементи, здатні розширювати семантичний обсяг предметного денотата чи навіть перетворюватись у спеціальні неоднослівні терміни [3, с. 151-152].

Проаналізований нами емпіричний матеріал засвідчує, що характерною тенденцією терміносистеми українського синтаксису у вишівській лінгводидактиці є також заміна традиційних термінів іншими номінаціями-термінами (*«односкладні речення»* на *«одноядерні речення», «безособові» та «неозначено-особові речення» – «відмінювано-дієслівні», «вокативні речення» – «звертальні комуніканти»* та ін.).

Зауважимо, що з розвитком синтаксичної теорії відбувається закономірний процес зміни кількісного і якісного складу термінології. Сьогодні великий масив термінів залишається поза словником через відсутність одностайності в підходах до класифікації й опису синтаксичних одиниць, відношень між ними тощо [8, с. 126].

У перспективі дослідження – подальше вивчення особливостей системи сучасної української термінології, специфіки їхньої інтерпретації у словниках, із урахуванням мінімалізації / максималізації параметрів та кореляції сем у неоднослівних номінаціях.

Література:

1. Загнітко А. П., Миронова Г. М. Синтаксис української мови: Теоретико-прикладний аспект. Брно: видавництво Університету Масарика, 2013. 225 с.

2. Іваницька Н. Л. Змістова й формальна складові інтерпретаційного поля термінів у галузевих словниках сучасної української літературної мови. Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Філологія (мовознавство): зб. наук. праць. Вінниця: ТОВ фірма «Планер». 2016. Вип. 23. С. 20-28.

3. Іваницька Н. Л. Повнозначне слово української мови в сучасних категорійних вимірах: монографія. Вінниця: Нілан-ЛТД, 2017. 266 с.

4. Іваницька Н. Л. Розширення семантичного обсягу іменникових словоназв предметних денотатів. Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Філологія (мовознавство). 2014. Вип. 20. С. 33-40.

5. Книшенко Н. П. Наукова рецепція понять «термінологія» і «термінологічна система» (на матеріалі термінології дорожньо-будівельної галузі). Вісник національного університету «Львівська політехніка»: зб. наук. праць 13 міжн. наук. конференції «Проблеми української термінології Слово Світ 2014». Львів: видавництво Львівської політехніки. 2014. № 791. С. 57-61.

6. Симоненко Л. О. Формування української біологічної термінології. Київ: Наукова думка, 1991. 152 с.

7. Томіленко Л. М. Термінологічна лексика в сучасній тлумачній лексикографії української літературної мови: монографія. Івано-Франківськ: Фоліант, 2015. 160 с.

8. Чернобров Ю. А. Синтаксичний термін як об'єкт дослідження в українському історичному термінознавстві. Термінологічний вісник. 2013. Вип. 2(1). С. 122-128.

THE COLORATIVE «WHITE» IN ITALIAN

Lozenko V. V.
Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor of Latin Language and Medical Terminology Department
Kharkov National meDical University
Kharkiv, Ukraine

One of the most widespread colour names in any language is white. There have been found a lot of colorative set phrases with the component «white» in the linguistic view of the world, in addition in Italian.

Topicality of the research is determined by the focus of linguistics on examining of colour names. Colorative vocabulary has been studied by a large number of scientists, for instance O. Artemova [1], A. Vasylevych [2], N. Kozlova [4], T. Semashko [6], L. Floyd [7].

However colour names function in Italian has not been examined in details. Italian is the language of art and culture, the way of communication in touristic business because the most of residents in Italy don't speak English. They prefer to speak in their mother tongue. Italian is a very expressive language in which one can find a large number of words connected with emotions, psychological «portrait» of a person, emotional state of mind.

Research has shown that there are a lot of set colorative phrases with the lexeme «white» in Italian. Majority of them can be defined as comparative ones: bianco come la camicia \ una candela \ un morto \ la cera \ un fazzoletto \ il latte \ un marmo etc. (white as a sheet \ a candle \ death \ wax \ a handkerchief \ milk \ marble etc.). Such comparative lexemes with the component «white» have negative connotations representing such emotional states of mind as depression, fear, confu-